

Nr 113.

Av herr **Bergman**, i anledning av *Kungl. Maj:ts förslag om ändrade grunder för avsättningen till statsverkets fond av rusdrycksmedel.*

1913 års riksdag beträdde en principiellt riktig väg, då den beslöt att i möjligaste mån avveckla det allmännas beroende av inkomster, som härflöto från konsumtionen av starka drycker. Genom indragning av brännvinsförsäljningsmedlen till statsverket frigjordes i själva verket kommuner, landsting och hushållningssällskap från detta beroende, och genom begränsning av rätten att vid statsregleringens uppgörande räkna med de alltså i rikligare mån till staten ingående medlen av hithörande slag sökte man råda bot för faran att öka statens beroende av samma grumliga och för en sund nationell ekonomi på längden högst farliga inkomstkälla. Det bestämdes, att endast ett belopp av 41,9 miljoner kronor skulle få användas för de årliga budgetbehoven och att överskottet, skulle tillföras en »statsverkets fond av rusdrycksmedel», avsedd att i första rummet användas för reglering av sådana ekonomiska förhållanden, som bleve en följd av mera ingripande åtgärder till rusdryckshanteringens begränsande eller avveckling. Där särskilda omständigheter därtill föranledde, kunde fondens medel även få användas för andra sociala ändamål.

För att ytterligare successivt begränsa statens beroende av dylika inkomster bestämdes, att, därest för en treårsperiod årsmedeltalet av statsinkomster från alkoholhanteringen skulle understiga summan 41,9 miljoner kr., för framtiden detta lägre medeltal skulle gälla som den maximigräns, utöver vilken staten icke finge för budgetära ändamål använda ifrågavarande inkomster. Den tankegång, som föresvävat dem, som föreslagit denna bestämmelse, var närmast den, att sedan lokalt veto, som man då hoppades, inom kort blivit infört, en successiv minskning av konsumtionen på ort efter ort skulle inträda och följaktligen totalinkomsterna till statsverket av denna konsumtion successivt minskas. Som bekant, svekos dessa förhoppningar, i det riksdagen 1917 på grund av första kammarens motstånd beslöt en ny försäljningslag utan det lokala vetot. Genom oförutsedda omständigheter, föranledda av världskriget och mer eller mindre oberoende av den inhemska nykterhetspolitiken, inträdde emellertid särskilt under åren 1917—1919 så ovanliga förhållanden i avseende på tillgången till rusdrycker, att konsumtionen av desamma nedgick till ett lika glädjande som oanat minimum. Verkningarna härav voro i avseende på det allmänna nyk-

terhetstillståndet i stort sett synnerligen fördelaktiga, fylleriförseelserna sjönko t. ex. i Stockholm till c:a 3,700 år 1917 från att år 1913 ha utgjort c:a 15,000 och under följande åren på grund av det i huvudstaden införda kontrollsystemet ha nedgått till omkring 10,000.

Det s. k. Brattssystemet hade således haft en i viss mån fördelaktig inverkan i jämförelse med det förut tillämpade, av mindre kontroll utmärkta systemet, men Brattssystemet visade sig däremot vida underlägset det förbudslignande tillstånd, som oberoende av detta system uppkom genom havens spärrning för tillförsel av utländska rusdrycker och genom nödtvånget att inställa brännvinsbränningen och minska tilldelningen av korn till bryggerierna.

Tack vare dessa förhållanden nedgingo under sagda år givetvis inkomsterna till staten av rusdrycksmedel på ett av 1913 års lagstiftare givetvis fullkomligt oanat sätt. Under det man räknat med en långsam och successiv nedgång, skedde nu en plötslig och oerhört stark minskning. Detta medförde, att de rusdrycksmedel, som enligt 1913 års beslut skulle få användas till budgetära ändamål, hastigt sjönko ned till det låga årsmedeltalet av 18,8 miljoner kr. Då efter kristidens slut de svenska statsmakterna ej voro lika kloka som de amerikanska att bevara kristidens lyckliga relativa alkoholfrihet genom fortsatt förbud mot tillverkning och import, steg ånyo alkoholkonsumtionen med dess oundvikliga följder, stigande fyllerifrekvens och allsköns återkommande elände för de starka dryckernas skull, och givetvis också med den endast skenbart glädjande, djupare sett ganska bedrövliga effekten att statens förtjänst på samma elände sprang i höjden. Enligt 1913 års ännu gällande bestämmelser blev nu avsättningen till rusdrycksmedelsfonden abnormt stor och frestelsen för statsverket att tillgripa den på de på grund av kristidens svåra hushållning och ökade skuldsättning allt besvärligare statsregleringen blev alldeles för övermäktig. Jag förbigår en redogörelse för de kända utvägar, på vilka man år efter år kringgick bestämmelserna och spolieade fonden. Det bör rättvisligen medgivas, att omständigheterna varit abnorma, och att förfarandet låter förklara om än icke försvara sig. Emellertid är det klart, att så som det hittills tillgått, kan det icke få fortgå. Därom äro nu alla ense. Fjölårets riksdag begärde därför en provisorisk omläggning av grunderna för avsättning till rusdrycksmedelsfonden, men den fogade till denna begäran det betydelsefulla tillägget, att vid en sådan omläggning skulle iakttagas, att det syfte för vilket fonden bildats icke skulle få åsidosättas. Detta syfte var, som här ovan är relaterat, att successivt minska och i varje fall icke öka budgetens beroende av alkoholinkomster. Genom Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, som endast går ut på att fixera en årsavsättning av 4 miljoner kr. till fonden förutom ränteavkastning, och att för övrigt låta allt som inflyter till staten från alkoholhanteringen tillgodogöras för statsbudgetens behov, är uppenbarligen detta syfte, som enligt riksdagens fjölårsskrivelse allttjämt skulle beaktas, på eklatantaste sätt åsidosatt.

Det enda logiskt tillfredsställande sättet för en användning av statens alkoholinkomster, vilken icke fastlåser statens ekonomiska intresse vid dem, vore, om de i sin helhet kunde användas uteslutande till sådana samhällsbehov, som framkallas genom konsumtionen av alkoholhaltiga drycker och som genom

dess dryckers effektiva försvinnande ur folkvanorna skulle upphöra att existera och förty ej krävde några utgifter från statens sida. En utredning med stöd av ekonomiska erfarenheter från sådana förbudsländer, där ett i stort sett effektivt förbud under längre tid existerat, skulle måhända kunna bilda basis för en plan till en sådan socialt oantastlig användning av statens hithörande inkomster. Det medgives emellertid, att ett exakt resultat givetvis icke torde på denna väg med säkerhet kunna vinnas, då de mångskiftande förhållanden, i vilka alkoholbruket i ett land ingriper, äro så komplicerade, att de alltid till en del undandraga sig förhandsberäkningar. Men vissa dylika utgiftsposter kunna dock utan svårighet påvisas. Det är t. ex. uppenbart, att en icke oväsentlig del av utgifterna för polis- och fångvårdsväsendet höra hit, likaså en viss del av kostnaderna för sjukvård och fattigvård, samt kostnaderna för motarbetande av alkoholbruket och bekämpande av alkoholismens följder. Vissa belopp torde sålunda kunna med trygghet ur alkoholmedlen anvisas för statsregleringen med hänsyn till sådana behov som de nämnda. Framför allt viktigt är emellertid, att statens hittills iråkade beroende av alkoholinkomsterna ej får tillåtas växa; en övre gräns för användningen av hithörande medel måste ovillkorligen sättas.

Vi kunna fördenskull ingalunda finna oss tillfredsställda med vad Kungl. Maj:t nu föreslår utan hemställa,

att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förslag till ändrade regler för avsättningen till statsverkets fond av rusdrycksmedel måtte medgiva, att de från alkoholhaltiga dryckers tillverkning och försäljning härflytande medel, som i Kungl. Maj:ts proposition beräknas böra vara tillgängliga för statsregleringen för budgetåret 1925—1926, få ur nämnda fond för sagda budgetår disponeras i samma ordning, som hittills under de senaste åren brukats, dock minskade med ett belopp av två miljoner kronor, så att fondens effektiva inkomst oavsett ränteavkastningen må uppgå till sex miljoner kronor, samt

att riksdagen måtte hemställa om förnyad utredning och förslag till nästkommande års riksdag, huru med avsättningarna till nämnda fond för den närmaste framtiden bör förfaras, varvid skall iakttagas, att statsregleringens beroende av inkomster från alkoholhanteringen icke får ökas utan i stället, i den mån på ändamålsenligt sätt ske kan, succesivt minskas.

Stockholm den 22 januari 1925.

J. Bergman.

